

УДК 329.12-436

Мартинов А.Ю.

ЧВЕРТЬ СТОЛІТТЯ «ВАЙМАРСЬКОМУ ТРИКУТНИКУ»: У КОНТЕКСТІ РЕГІОНІВ ЄВРОПИ

У статті розглядаються два вектори європейського інтеграційного процесу: тісніша інтеграція країн-членів Євросоюзу та регіоналізація країн ЄС відповідно до критеріїв близького сусідства або поглибленого співробітництва. Автор прослідковує тенденції розвитку регіональної співпраці країн-членів ЄС в умовах різних етапів розвитку сучасних міжнародних відносин. Мова йде про вплив на процес регіоналізації розширення ЄС, конкуренції і конфронтації із Росією, ускладнень процесу європейської інтеграції внаслідок негативного результату нідерландського референдуму щодо ратифікації Угоди про асоціацію між ЄС та Україною, а також британського референдуму про вихід із ЄС. Наголошується на тому, що особливо важливою є міжрегіональна співпраця в структурі Євросоюзу на нинішньому кризовому етапі розвитку процесу європейської інтеграції.

Ключові слова: Ваймарський трикутник, Європейський Союз, європейська інтеграція, регіоналізація, регіони Європи.

Наприкінці серпня 2016 р. виповнилось 25 років з часу прийняття 29 серпня 1991 р. міністрами закордонних справ Німеччини Г.-Д. Геншером, Франції Р. Дюма та Польщі К. Скубішевським «Ваймарської декларації» про майбутнє Європи. Возз'єднана Німеччина гарантувала західний кордон Польщі по лінії річок Одер – Нейссе. У грудні 1991 р. у Маастрихті було прийнято договір, який після набуття чинності у листопаді 1993 р. започаткував Європейський Союз. Польща паралельно до особливих відносин із країнами ядра ЄС – Німеччиною та Францією, зміцнила своє становище у Вишеградській четвірці (Польща, Чехія, Угорщина, Словаччина). Негативний для європейських оптимістів результат британського референдуму 23 червня 2015 р. змінює розстановку сил у ЄС. Це вимагає додаткового аналізу тенденцій розвитку європейської інтеграції та регіоналізації всередині ЄС. Визначення ключових регіонів Євросоюзу важливе й з погляду налагодження зв'язків із ними України як в процесі виконання Угоди про асоціацію, так і розвитку зони вільної торгівлі між Україною та Євросоюзом.

Аналіз останніх досліджень, присвячених проблемі засвідчує наявність традиційної уваги європейських науковців до проблематики висвітлення «внутрішньої геометрії» Євросоюзу, виявлення регіональних особливостей європейської інтеграції та значення міжрегіональних протиріч для ускладнень у функціонуванні Євросоюзу. Цікаву динаміку розвитку наукового дискурсу у форматі європейських студій, наприклад, дає побіжний аналіз публікацій періоду 1998-2008 рр. Цей час був визначальний для хвиль розширення ЄС, які відбулись у 1995 р. (Австрія, Швеція, Фінляндія), 2004 р. (Естонія, Латвія, Литва, Польща, Чехія, Угорщина, Словаччина, Словенія, Кіпр, Мальта), 2007 р.

(Болгарія, Румунія). Внаслідок цього суттєво змінилася конфігурація розподілу багатства і впливу між «старими» і «новими» країнами-членами ЄС.

Спільною рисою наукових праць зазначеного періоду було домінування європейських оптимістичних настроїв. Е. Альтфатер і Б. Манкопф у монографії «Конкуренція за імперію. Майбутнє Євросоюзу у глобалізованому світі» показали, що глобальна потуга ЄС залежить від гармонійного розвитку регіонів Євросоюзу. Автори пропонували удосконалення політики структурної підтримки з боку Європейської комісії депресивних регіонів, аби таким чином підняти конкурентну спроможність ЄС у світовій економіці [1, s. 202]. У монографії Ш. Ауста та М. Шмідт-Клінбергер «Континент робить історію. Експеримент Європа», яка вийшла перед найбільшим в історії європейської інтеграції розширенням ЄС 2004 р., також висловлювались оптимістичні аргументи на користь одночасного розширення ЄС і якісного поглиблення процесу європейської інтеграції [2, s. 119]. Більш обережним у оцінках в своїй монографії «Європейський Союз після східного розширення» був Т. Байхельт. Утім, він позитивно оцінює потенціал країн «Вишеградської групи» щодо їхньої адаптації до європейської інтеграції та розглядає «Ваймарський трикутник» як переговорну площадку для погодження інтересів «старих» і «нових» країн-членів Євросоюзу. Водночас Т. Байхельт полемізує з аргументами американського стратега З. Бжезинського, який закликав долучити до «Ваймарського трикутника» Україну та за цієї нової геометрії створити протидію впливу Росії в Євросоюзі [3, s. 107]. Відомий німецький соціальний мислитель У. Бек у співавторстві з Е. Гранде у 2005 р. опублікував монографію «Космополітична Європа», в якій автори віддають перевагу тенденції не до поглиблення регіоналізації, а до «уніфікації» Євросоюзу у форматі «Сполучених Штатів Європи» [4, s. 222]. З цього погляду полемізують П. Дегер та Р. Хетледж, які у праці «Європейський простір. Конструкція європейських кордонів» (2007 р.), наполягають на важливості еволюційного вироблення єдиної ідентичності країн-членів Європейського Союзу. Тому автори пропонували стратегію чіткого визначення ціннісних і геополітичних кордонів Євросоюзу [5, s. 113]. Натомість напередодні розширення ЄС 2004 р. Г. Крайс у монографії «Європа і її кордони» більше уваги приділив новій структурі співвідношення регіональних інтересів між країнами-членами ЄС, які належать до багатшої Півночі і до біднішого Півдня Європи [6, s. 87]. До речі, слушність цих міркувань стала повністю зрозумілою після початку восени 2008 р. світової економічної кризи та спільних спроб країн зони євро врятувати від банкрутства Грецію. Утім, передбачити ці проблеми за декілька років до їхнього початку європейські експерти не змогли. Наприклад, В. Лот у монографії 2001 р. «Європейський проект на початку ХХІ століття» писав, що в ЄС створені надійні регуляційні механізми, які дають можливість компенсувати будь-які ризики від глобалізації світової економіки [7, s. 191].

Натомість ще наприкінці 1997 р. британський дослідник спільної зовнішньої політики ЄС К. Пінінг звернув увагу на недосконалість механізмів представлення спільних інтересів ЄС на міжнародній арені та вбачав у цьому аргумент на користь європейських скептиків, які вважали незавершеним як проект створення «Європи регіонів», так і проект формування «Сполучених штатів Європи» [8, р. 69]. Така європейська реалістична позиція надалі залишилася у науковій літературі. О. Рен у праці «Наступні європейські кордони» вів мову про переваги регіональної багатоманітності, які додають ЄС конкурентних можливостей на міжнародній арені [9, р. 35]. Сумніви щодо цього висловлював відомий баварський політик Е. Штойбер, який наголошував на важливості чіткого визначення геополітичних меж розширення ЄС [10, s. 17]. Утім, серед політичних еліт країн-членів ЄС домінував погляд, який науково сформулював британський історик Т. Гартон Аш, що закликав вважати стратегічним завданням процесу європейської інтеграції та його складових у вигляді розширення ЄС та одночасного поглиблення якості інтеграції всередині ЄС створення глобального ліберального порядку [11, р. 64]. Франко-німецьке бачення виходу з глобальної рецесії представлено у виданні з передмовою канцлера А. Меркель та президента Франції Ф. Олланда «По-іншому разом. Німецько-французькі бесіди про біженців, Грецію, Європу, євро» [12, s. 50].

У вітчизняній історіографії існує розгалужений перелік наукових праць, присвячених проблематиці європейської інтеграції. Зокрема, Є.О. Горюнова висвітлила особливості транскордонного співробітництва в ЄС [13, с. 170]. Різні аспекти регіональної політики в процесі європейської інтеграції розглянуто у навчальному посібнику В.В. Копійки, Т.І. Шинкаренко «Європейський Союз: історія і засади функціонування» [14, с. 333]. Детальний розгляд інших праць вітчизняних дослідників європейських студій виходить за межі предмету цієї статті. Загалом зазначимо, що динамічний розвиток сучасного етапу історії європейської інтеграції, виникнення стратегічної проблеми переговорів про вихід Великої Британії з ЄС вимагає ретроспективного розгляду змін у співвідношенні впливу різних регіонів Євросоюзу. Врахування цих факторів важливе з погляду формування надійного кола друзів України в Євросоюзі у процесі реалізації вітчизняного європейського вибору.

Одним із завдань статті є аналіз історичних процесів регіоналізації ЄС та поетапного його розширення із одночасним якісним поглибленням процесу європейської інтеграції. Не менш важливим завданням є з'ясування змін у розстановці сил між європейськими регіонами на сучасному етапі підготовки до переговорів щодо виходу Великої Британії з ЄС.

Проаналізуємо існуючі у Євросоюзі макрорегіони: німецько-французьке «ядро» європейської інтеграції та країни Бенілюксу, країни Вишеградської четвірки, Скандинавія, Балтія, Середземноморський регіон, Балкани.

Нагадаємо, що Бельгія, Нідерланди та Люксембург у 1921 р. створили зону вільної торгівлі «Бенілюкс», яка стала для прихильників європейського інтеграційного руху зразком для визначення мети створення чотирьох вільних просторів: вільного руху товарів, капіталів, робочої сили та послуг. Після Другої світової війни країни Бенілюксу разом із Німеччиною, Францією та Італією створили ядро процесу європейської інтеграції. Не випадково, що з історичного погляду обриси цієї «Європи шістьох» нагадували географічний простір ядра імперії Карла Великого. Принаймні з XIV ст. від часів Кальмарської унії ведуть історію регіональної єдності скандинавські країни. Хоча кожна з них проходила власний шлях європейської інтеграції, але разом у Євросоюзі Данія, Швеція та Фінляндія спільно з балтійськими країнами Естонію, Латвією, Литвою, разом із Польщею та Німеччиною створюють Балтійську раду, яка робить помітною позицію балтійського регіону як у процесі формування спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС, так і у вирішенні справ внутрішньої інтеграційної політики.

Після розпаду соціалістичного табору Чехія, Польща, Словаччина та Угорщина обрали за зразок рівень регіональної співпраці, досягнутий країнами Бенілюкс. Вишеградська четвірка вже відіграла позитивну роль у процесі їхньої підготовки до вступу в ЄС. Наразі у складі Євросоюзу ці країни Вишеградської четвірки продовжують відстоювати свої регіональні інтереси.

Близькі до зовнішнього периметру кордонів Євросоюзу Балкани і країни Середземноморського регіону є проблемними ділянками безпеки Євросоюзу. Поки що балканські країни представлені в ЄС Словенією і Хорватією. Вони себе позиціонують як європейські, а не балканські країни, позаяк конотація «балканські» відразу наводить на думки про нестабільність та дві світові війни. Тому квінтесенцією балканської регіональної політики Євросоюзу є підготовка Албанії, Боснії та Герцеговини, Македонії, Сербії, Чорногорії до повноцінного входження в ЄС. Водночас увесь комплекс балканських проблем ускладнюється паліативним вирішенням питання статусу незалежного Косово. Досі чотири країни-члени Євросоюзу, попри офіційну позицію Брюсселю, який підписав угоду про асоціацію і стабілізацію з Косово, не визнають факт незалежності Косово. Усі ці чотири країни-члени ЄС мають власні територіальні проблеми. Зокрема, Словаччина має неврегульовані остаточно проблеми статусу угорської меншини; Греція зважає на тривалий конфлікт із Туреччиною на Кіпрі; Іспанія має чимало проблем зі спробами самовизначення Басконії та Каталонії; Румунія зав'язана на угорські проблеми в Трансильванії та на незлагоджену проблему статусу Придністров'я, яка стосується близької до Бухареста Молдови. Тому вони станом на 2016 р. не визнали незалежності Косово.

Арабські революції 2011 р. де-факто поховали оголошений президентом Франції Н. Саркозі 2007 р. проект створення Середземноморського союзу як своєї територіальної реінкарнації Римської імперії. Натомість

нестабільність у арабських країнах Північної Африки та на Близькому Сході, так само як неврегульованість кіпрської проблеми помітно ускладнюють реалізацію середземноморської регіональної стратегії Євросоюзу. Але найбільше міжрегіональний баланс у Євросоюзі порушив британський референдум про вихід із ЄС, проведений 23 червня 2016 р. Соратник Д. Кемерона по консервативній партії колишній мер Лондона Б. Джонсон очолив тих, хто виступив проти членства Великої Британії в Євросоюзі. Його політичним союзником у цьому питанні став лідер ультраправої популістської «Незалежної британської партії» Н. Фарадж. Кампанія перед референдумом коштувала життя депутату парламенту від Лейбористської партії Д. Кокс, яка виступала за членство Великої Британії в ЄС, але її вбив європейський скептик. Навіть жахлива дощова погода у день референдуму 23 червня 2016 р., здавалось, зменшить кількість європейських скептиків. Але така погода лише зменшила кількість європейських оптимістів із Лондону, які замість ризику промочити ноги та прийти до урн й віддати голоси за ЄС, залишились у сухих приміщеннях. У підсумку перемогли європейські скептики. Утім, ця перемога нагадує про звитяги царя Епіру Пірра, який за елліністичної доби намагався завоювати Італію. Однак декілька епохальних перемог коштували йому більшої частини війська. Після цього вираз «піррова перемога» став крилатим.

Результати референдуму, перебуваючи в Шотландії, вітав кандидат Республіканської партії на президентських виборах у США Д. Трамп. Він привітав британців із відновленням незалежності від брюссельської бюрократії. Перша реакція європейським керівників була емоційною. Голова Європейської комісії Ж.-К. Юнкер зажадав негайного початку переговорів про умови виходу Великої Британії. Напруги додає й політична географія розподілу голосів за і проти членства Великої Британії в ЄС. Однозначно за членство проголосували Шотландія і Північна Ірландія. За місце Британії в Євросоюзі були й мешканці великих міст власне Англії, але несподівано проти проголосували жителі Уельсу. Відразу шотландські націоналісти скористались нагодою, аби заявити про підготовку нового референдуму щодо незалежності Шотландії. 28 червня 2016 р. у Брюсселі відбувся надзвичайний саміт ЄС. Власне спочатку він мав стати черговим плановим заходом, на якому головування мало перейти до Словаччини. Вважалось, що на саміті можна буде привітати британського прем'єр-міністра Д. Кемерона з перемогою на референдумі щодо членства Великої Британії в Євросоюзі. Перед самітом довелося терміново скликати нараду міністрів закордонних справ країн-засновниць процесу європейської інтеграції: Німеччини, Франції, Італії, Бельгії, Нідерландів, Люксембургу. Вони закликали не поспішати з висновками та відповідально ставитись до долі Євросоюзу.

Фактично на саміті обговорювали ключове питання, що робити з наслідками британського референдуму, де сформувались два погляди. Прихильники радикальних кроків на чолі з головою Європейської комісії Ж.-К. Юнкером

запропонували негайно розробити графік переговорів щодо виходу Британії з ЄС. Натомість більш помірковані європейські політики закликали не робити кроків, які можуть тільки погіршити ситуацію. Адже непевною є ситуація із затвердження результату референдуму британським парламентом. Депутати, обрані від Шотландії, посилаючись на велику перевагу голосів тих, хто у Шотландії проголосував за збереження Великої Британії у складі Євросоюзу, теоретично можуть заблокувати процес затвердження результату референдуму, перетворивши його з обов'язкового на консультативний. Утім, реалізації цього сценарію завадила передчасна заява Д. Кемерона про відставку, хоча у часі вона відкладалась до жовтня. З іншого боку, швидкий темп переговорів про вихід Великої Британії з Євросоюзу може спровокувати ризики ефекту доміно. Вже створено ініціативні групи, які збирають підписи за проведення референдуму про вихід із Євросоюзу у нині головуючій в ЄС Словаччині, а також у Данії та Нідерландах. Цю тему збираються використати на виборах президента Франції навесні 2017 р. «Національний фронт» на чолі з М. Ле Пен. На європейських скептичних позиціях залишається популістська партія «П'ять зірок Беппо Грілло» в Італії. Непевні результати президентських виборів у Австрії, які опротестовує кандидат від ультраправої «партії Свободи», роблять перспективу референдуму про вихід з ЄС Австрії також ймовірними. Іспанія згадала про результат референдуму щодо BREXIT у Гібралтарі, де більшість проголосувала за збереження Скелі у складі ЄС, тому Мадрид зажадав, аби питання статусу Гібралтару також обговорювалось на переговорах про умови виходу Великої Британії з ЄС.

Тому крім тактичного питання визначення дати переговорів про вихід Великої Британії лідери країн Євросоюзу на кризовому саміті мали погодити графік вирішення стратегічних питань. Лише вирішення проблем стимулювання розвитку європейської економіки, вирішення питань інтеграції біженців, зміна внутрішньої безпеки та більш результативна зовнішня політика Євросоюзу можуть запобігти тенденції його розпаду. Зрозуміло, що вирішити ці питання за один саміт неможливо. Важливо, аби після переговорів були прийняті реалістичні рішення на користь вирішення проблем, хронічний характер яких посприяв зміцненню позицій європейських скептиків у Великій Британії. Об'єктивний характер цих проблем засвідчує посилення позицій європейських скептиків у більшості країн-членів Євросоюзу. За цих обставин доля європейської інтеграції залежить від відповідальності європейських оптимістів та їхньої готовності приймати й реалізовувати точні, відповідальні та ефективні рішення.

Помітні зміни у внутрішньополітичній розстановці сил з початку 2016 р. спостерігаються в Німеччині. Ідеологія мультикультурної інтеграції мільйону біженців наштовхнулася на жорстку реальність. Виховані у ліберальних традиціях та на культі провини за нацистське минуле німці несподівано для

себе зіштовхнулись із великою кількістю людей, які належать до культури не модерного типу.

Ксенофобські страхи дуже ефективно у пропаганді напередодні референдуму у Нідерландах щодо ратифікації Угоди про асоціацію ЄС і України використали європейські скептики. Головною фішкою активістів, які закликали на референдумі голосувати проти ратифікації були побоювання, що Угода про асоціацію де-факто є першим кроком до вступу України в Євросоюз. Нідерландські урядовці переконували співгромадян у тому, що «Україна ніколи не стане членом Євросоюзу», а Угода про асоціацію відкриває лише нові можливості для нідерландського бізнесу в Україні. Проте такі аргументи, на жаль, більше грали на користь нідерландських європейських скептиків. ЄС не має «плану Б» щодо Угоди про асоціацію з Україною. Нагадаємо, що напередодні Євромайдану в Україні саме Євросоюз був категорично проти будь-яких змін до тексту на той час тільки парафованої Угоди про асоціацію. Євросоюз ризикує втратою авторитету, якщо визнає потребу перегляду згаданої угоди рішенням двох-трьох відсотків населення, якщо порівняти кількість учасників нідерландського референдуму із загальною чисельністю населення країн Євросоюзу. Так само немає прецеденту скасування чинності угоди вже ратифікованої 27 країнами-членами Євросоюзу через консультативний референдум лише у одній із нинішніх 28 країн-членів Євросоюзу. Зрештою, поведінка властей Євросоюзу у випадку з нідерландським консультативним референдумом є символічною для більш серйозного випадку у долі власне Євросоюзу. Мова йде про результат референдуму 23 червня 2016 р. про вихід Великої Британії із Євросоюзу. Призначена замість Д. Кемерона нова прем'єр-міністр Великої Британії Т. Мей мала обмаль часу для того, аби швидко увійти у курс внутрішньополітичних і зовнішньополітичних проблем, викликаних результати червневих подій 2016 р. Не випадково перший візит після призначення вона здійснила до шотландської столиці Единбургу. Утім, перший міністр Шотландії Н. Фергюсон Серджен висловила за те, аби Євросоюз розробив спеціальні процедури, аби Шотландія, нехай як і частина Великої Британії, але залишалась у складі Євросоюзу. Вона нагадала, що на референдумі 23 червня 2016 р. за членство в Євросоюзі проголосували 62% мешканців Шотландії. Водночас вона з огляду на нові обставини не виключила можливості проведення в першій половині 2017 р. ще одного референдуму щодо виходу Шотландії зі складу Сполученого Королівства. Адже під час останнього плебісциту щодо незалежності Шотландії голоси поділились майже порівну. Тоді Євросоюз зіграв на боці Лондону, попередивши шотландців, що у випадку виходу зі складу Сполученого Королівства, їм доведеться з нуля проходити шляху вступу до ЄС. Тепер усі сподіваються, що Британія знайде такий шлях, щоб решта Євросоюзу була у виграші. Аби розробити таку стратегію британська

політична еліта намагається виграти час, відкладаючи офіційний початок переговорів про вихід.

Двадцять п'ять років існування «Ваймарського трикутника» (Франція, Німеччина, Польща) засвідчило, що якісне поглиблення процесу європейської інтеграції залежить від налагодження тіснішої співпраці не лише на білатеральному рівні, а й на рівні міжрегіонального взаєморозуміння. Фактично «Ваймарський трикутник» спирається на особливі відносини Німеччини відповідно з Францією та Польщею. Причому ця стратегічна співпраця остаточно перевертає трагічні сторінки історії Європи першої половини ХХ ст., коли конфлікти між сторонами нинішнього «трикутника» провокували мережу протистояння, яке зрештою призвело до двох світових війн. Особливо важливою є міжрегіональна співпраця в структурі Євросоюзу на нинішньому кризовому етапі розвитку процесу європейської інтеграції. Незалежно від того, коли розпочнуться переговори про умови виходу Великої Британії з ЄС, а нагадаємо, що Лісабонський договір, який набув чинності 1 грудня 2009 р., відводить на такі процедури до двох років, сам цей факт дестабілізує Євросоюз зсередини. Звичайно, Велика Британія не вдасться до «блискучої ізоляції» від Європи. Навпаки, Лондон планує стати світовим центром, на якому замикатимуться різні регіональні зони вільної торгівлі. У даному випадку Велика Британія намагається не лише віддавати пріоритет власним національним інтересам, а й в середньо віддаленій перспективі стати для США містком до ЄС, поєднавши Східнотихоокеанську зону вільної торгівлі із поки що незавершеним процесом створення Трансатлантичної зони вільної торгівлі. Водночас очікуваний вихід Великої Британії з ЄС змінює співвідношення сил всередині Євросоюзу. Європейські оптимісти позбавляються перманентного британського європейського скептицизму, але продовжують стикатися з проблемами світової економічної кризи, енергетичною, міграційною та демографічними кризами, які додають напруги у процес прийняття рішень в ЄС. На саміті Європейської Ради у Братиславі 16 вересня 2016 р. німецько-французька пропозиція щодо тіснішої інтеграції, створення армії Євросоюзу, консолідації зони спільної європейської грошової одиниці Євро наштовхнулася на скептицизм переважної більшості «новобранців» ЄС. Відкритим залишається питання, чи здатне «ядро» Євросоюзу (Німеччина, Франція, Італія, країни Бенілюксу) не просто погодитись із «різними швидкостями» участі країн-членів ЄС у інтеграційних проектах, а й запропонувати реалістичний проект подолання «хвороби зростання» та виходу ЄС на нові рубежі. Альтернативою цьому проекту може бути лише розпад Євросоюзу по регіональним лініям розлому зі Сходу на Захід Європи і з Півночі на Південь Європи. Історичний період 2016-2017 рр. (зважаючи на вибори у Франції та Німеччині навесні та восени 2017 р.) є точкою біфуркації, яка запустить процес подальшого розвитку європейської інтеграції, або розверне його до небезпечної для всього людства дезінтеграції.

Тому нинішнє покоління європейських політиків несе тягар великої історичної відповідальності не лише перед минулим, а й майбутнім Європейської цивілізації.

Список використаних джерел та літератури

1. Altfater E., Mahnkopf B. Konkurrenz für das Empire. Die Zukunft der Europäischen Union in der globalisierten Welt / E. Altfater, B. Mahnkopf. – Münster: Verlag Westfälisches Dampfboot, 2007. – 304 s.
2. Aust S., Schmidt-Klingenberg M. Ein Kontinent macht Geschichte. Experiment Europa / S. Aust, M. Schmidt-Klingenberg. – Stuttgart: Deutsche Verlags Anstalt, 2003. – 280 s.
3. Beichelt T. Die Europäische Union nach der Osterweiterung / T. Beichelt. – Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2004. – 237 s.
4. Beck U., Grande E. Der kosmopolitischen Europa. Gesellschaft und Politik in der zweiten Moderne / U. Beck, E. Grande. – Frankfurt an Main: Suhrkamp Verlag, 2005. – 432 s.
5. Deger P., Hettlage R. Der europäische Raum. Die Konstruktion europäischer Grenzen / P. Deger, R. Hettlage. – Wiesbaden: VS Verlag, 2007. – 322 s.
6. Kreis G. Europa und seine Grenzen / G. Kreis. – Berlin: Haupt Verlag, 2004. – 288 s.
7. Loht W. Das europäische Projekt zu Beginn des 21. Jahrhunderts / W. Loht. – Leverkusen: Verlag Leske und Budrich, 2001. – 392 s.
8. Piening C. Global Europe. The European Union in World Affairs / C. Piening. – Boulder: Lynne Rienner. – 1997. – 252 p.
9. Rehn O. Europe's next Frontiers / O. Rehn. – Baden-Baden: Nomos, 2006. – 123 p.
10. Stoiber E. Die Erweiterungsfähigkeit der EU – Perspektiven und Grenzen / E. Stoiber // Politische Studien. – 2007. – № 1-2. – S. 8-18.
11. Garton Ash T. Europe's Endangered Liberal Order / T. Garton Ash // Foreign Affairs. – 1998. – March/April. – P. 54-65.
12. Schäuble W., Wickert U., Sapin M., Seux D. Anders gemeinsam. Ein deutsch-französisches Gespräch über Flüchtlinge, Griechenland, Europa, Euro. Mit Vorworten von Angela Merkel und Francois Hollande / W. Schäuble, U. Wickert, M. Sapin, D. Seux. – Hamburg: Verlag Hoffmann und Campe, 2016. – 252 s.
13. Горюнова Є.О. Євроінтеграція / Є.О. Горюнова. – К.: Академвидав, 2013. – 224 с.
14. Копійка В.В., Шинкаренко Т.І. Європейський Союз: історія і засади функціонування / В.В. Копійка, Т.І. Шинкаренко. – К.: Знання, 2012. – 759 с.

Мартынов А.Ю. Четверть века «Веймарскому треугольнику»: в контексте регионов Европы.

В статье рассматриваются два вектора европейского интеграционного процесса: более тесная интеграция стран-членов ЕС и регионализация стран ЕС в соответствии с критериями близкого соседства либо углубленного сотрудничества. Автор отслеживает тенденции развития регионального сотрудничества стран-членов ЕС в условиях разных этапов развития современных международных отношений. Речь идет о влиянии на процесс регионализации расширения ЕС, конкуренции и конфронтации с Россией, осложнений процесса европейской интеграции вследствие негативного результата нидерландского референдума по вопросу ратификации Соглашения об ассоциации между ЕС и Украиной, а также британского референдума о выходе из ЕС.

Подчеркивается, что особенно важно межрегиональное сотрудничество в структуре Евросоюза на нынешнем кризисном этапе развития процесса европейской интеграции.

Ключевые слова: Веймарский треугольник, Европейский Союз, европейская интеграция, регионализация, регионы Европы.

*Martynov A. A **Quarter-century of the Weimar Triangle: in Context of Europe's Regions.***

The article considers the two vectors of the European integration process: closer integration among the EU member states and regionalization of the EU countries according to the criteria of close neighbourhood or deep cooperation. The author traces development trends of regional cooperation of the EU member states at different stages of development of international relations i.e. the impact of the EU enlargement on regionalization process, competition and confrontation with Russia, the complications in the field of European integration due to the negative outcome of the Dutch referendum on ratification of the Association Agreement between the EU and Ukraine, as well as the British referendum on withdrawal from the EU. It is stressed that the interregional cooperation is particularly important at this critical stage of European integration.

Keywords: *Weimar Triangle, European Union, European integration, regionalization, regions of Europe.*